

Iedzīvotāju darbaspēju novērtēšana un to ietekmējošie faktori

Daiga Behmane¹, Anita Villeruša²,
Anita Kokarēviča², Uldis Berķis³

¹ Rīgas Stradiņa universitāte, Medicīnas fakultāte, Latvija

² Sabiedrības veselības un epidemioloģijas katedra

³ Fizikas katedra

Ievads. Iedzīvotāju darbaspēju aspekts ieņem arvien būtiskāku vietu valsts ekonomikā. Taču, cilvēka darbaspēju definīcija nav viennozīmīga un galvenokārt tā aptver ar konkrēta darba izpildi saistītu faktoru novērtējumu. Savukārt, raugoties no valsts ekonomiskās izaugsmes viedokļa, ir būtiski darbaspējas vērtēt kā darba ražīguma un produktivitātes pamatu un novērtēt faktoru kopumu, kas ietekmē indivīda spējas būt aktīvam darba tirgū gan organizācijas, gan plašākā tautsaimniecības attīstības un konkurētspējas kontekstā.

Darba mērķis. Pētījuma mērķis ir veikt literatūras analīzi par cilvēka darbaspēju novērtēšanas aspektiem un metodēm, lai izstrādātu priekšlikumus Latvijas iedzīvotāju darbaspēju ietekmējošo faktoru novērtēšanai, ko varētu izmantot tautsaimniecības nozarēs.

Materiāls un metodes. Literatūras analīzē izmantotas pēdējo 10 gadu publikācijas starptautiski citējamās žurnālos, atlasī veicot ar atslēgvārdiem: darbaspējas, produktivitāte, novērtēšana, ietekmējošie faktori. Pielietota kvalitatīvās izpētes metode satura analīzei.

Rezultāti. Pieejamā informācija liecina, ka galvenie darbaspēju aspekti, kas līdz šim apkopot un klasificēti ir: veselība, profesionālā kompetence, motivācija un darba vide. Darbaspēju novērtējumam tiek izmantotas vairākas metodes, plašāk tiek lietots Darbaspēju novērtēšanas indekss (*The Work Ability Index, WAI*). Līdz šim vairums pētījumu veikti, lai analizētu darbinieka funkcionālās darbaspējas konkrēta darba veikšanai darba apstākļu un darba drošības kontekstā konkrētā uzņēmumā. Pieejamo publikāciju un pētījumu rezultātu analīze liecina, ka indivīda darbaspēju novērtējumā palielinās sociāli ekonomisko un psiholoģisko apstākļu loma, īpaša uzmanība jāpievērš veselības stāvoklim, kas var radīt pārejošu vai nepārejošu darba nespēju un ietekmēt cilvēka aktivitāti darba tirgū. Vairākos pētījumos pierādīta darbaspēju veicināšanas pasākumu ekonomiskā lietderība, kā rezultātā uzlabojas darba produktivitāte un samazinās strādājošo priekšlaicīga pensionēšanās.

Secinājumi. Ņemot vērā Latvijas iedzīvotāju veselības indikatorus un ierobežoto pieejamību veselības aprūpes pakalpojumiem, darbaspēju novērtējuma metodikā īpaša uzmanība būtu pievēršama Latvijas darba spējīgā vecuma iedzīvotāju veselības stāvokļa kā viena no galvenā darbaspējas ietekmējošā faktora analīzei un tā saistībai ar īslaicīgu vai ilglaicīgu darba nespēju un spēju būt aktīvam darba tirgū. Darbaspēju novērtēšanas metodikai būtu jāietver: a) indivīda, b) darba devēja un plašākā nozīmē – c) nozares līmeņa aspekti, lai iegūtu pilnīgu informāciju un izstrādātu secinājumus konkrētu pasākumu veikšanai Latvijas strādājošo darbaspēju veicināšanai un saglabāšanai.

Pētījumu atbalsta Valsts Pētījumu programma 5.2. EKOSOC-LV